

Рецензия от член на научно жури
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Рецензент: проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова
Автор на дисертационния труд: Беатрис Венциславова Любенова,
d020218170, задачна форма на докторантурса
Тема на дисертационния труд: „Оценка и управление на риска на
регулираните финансни институции“

Докторантката Беатрис Венциславова Любенова, d020218170 е в задачна докторантурса, обучение, финансирано от държавата, в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“ в катедра „Финанси и кредит“, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов. Научен ръководител на докторантката е проф. д-р Стоян Проданов.

I. Общо представяне на дисертационния труд.

1. Предмет на изследване в дисертационния труд е управлението на риска в банките и застрахователните дружества в условията на засилващи се регуляторни изисквания. Обект на изследване в труда са банките и застрахователните дружества.

В увода на труда правилно е направено уточнението, че в групата на регулираните финансни институции освен банките и застрахователните дружества попадат и пенсионно-сигурителните дружества, инвестиционните посредници, колективните инвестиционни схеми, които обаче остават извън обхвата на изследването.

2. Дисертационният труд е с общ обем от 272 стандартни страници.

3. Структурата на дисертационния труд е класическа, съставена от въведение, три глави, заключение, библиография и две приложения.

В първа глава са представени теоретичните основи на управлението на риска в банковия и застрахователния сектор. Разгледани са основните концепции за същността на риска, въз основа на което са изведени особеностите на управлението на риска в банковия и застрахователния сектор. В труда няма обособена точка, в която да е направен систематизиран преглед на съществуващите теоретични и емпирични изследвания по проблематиката. Но основните и също така актуални изследвания по проблематиката са посочени в тази първа глава на труда. Важно внимание е отделено на методите и моделите за количествена оценка на риска и на подхода на стрес тестове.

Във втора глава е направен анализ на регуляторната рамка на банковия и застрахователния сектор. За целта тук е изследвано многообразието от регулатии, започвайки от международните капиталови споразумения Базел I, II и III, еволюцията и нововъведениета в тези споразумения, и международната регуляторна рамка Платежоспособност I и II в застраховането. Направен е полезен сравнителен анализ на регуляторните изисквания Базел III и Платежоспособност II.

В трета глава е направен анализ на ключови показатели за капитала и управлението на риска в банките и застрахователните дружества. За целта докторантката е конструирала редица единични и множествени регресионни модели, за да установи кои рискови фактори оказват най-силно влияние върху капиталовата база на банките и застрахователните дружества. Направен е анализ на структурата на собствения капитал, на изпълнението на капиталовите изисквания и на зависимостта между рисковете и собствения капитал в банковия сектор и в застрахователния сектор. Информационното осигуряване на изследването е основано на официални статистически данни на БНБ, ЕЦБ и ЕБО за банковия сектор и на КФН и Европейския

орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (EIOPA) за застрахователния сектор. Анализът се основава на база данни за 77 банки с най-високо ниво на консолидация за периода 2017-2021 г. На базата на направения анализ са изведени изводи и препоръки, с практическа насоченост към полиси-мейкърите в банковата и застрахователната сфера.

4. Библиографията включва общо 145 литературни източници, които обаче не са номерирани.

5. Към дисертационния труд са представени две приложения, съдържащи множество таблици и емпирични данни.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Дисертационният труд е посветен на тема, която е значима и особено актуална предвид на изключително важната роля на рисков-менеджмънта в банките и застрахователните дружества за устойчивостта им при финансово-икономически турбуленции и кризи.

Докторантката е много добре запозната с проблематиката на научното изследване, за което допринася нейният богат практически опит в банковата сфера.

Беатрис Венциславова Любенова работи понастоящем (от август 2022 г.) в Централна кооперативна банка АД като анализатор в служба „Финансова и надзорна отчетност“, Дирекция „Финансово-счетоводна“. В периода януари 2021 г. – юли 2022 г. тя работи в Райфайзенбанк България ЕАД като методолог в сектор „Отчетност“, отдел „Счетоводство“, Дирекция „Финанси“, а преди това (август 2019 г. – декември 2021 г.) като специалист в същия отдел на банката. В периода ноември 2018 г. – август 2019 г. тя е младши експерт в отдел „Отчетност, анализи и бюджетиране“ на Банка Пиреос България АД, а преди това (юли 2017 г. – януари 2018 г.) – стажант в УниКредит Булбанк АД, филиал в гр. Свищов.

Беатрис Венциславова Любенова е завършила специалност „Финанси“, ОКС „бакалавър“ в Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ през 2017 г. с отличен успех (6.00), след което специалност „Финансов мениджмънт“, ОКС „магистър“ в СА „Д. А. Ценов“ през 2018 г. с тема на дипломна работа „Представяне на индексен портфейл на базата на DAX, конструиран чрез FCFF“. Средното си образование Беатрис Любенова получава в Професионална държавна търговска гимназия "Димитър Хадживасилев", гр. Свищов през 2013 г. в специалност „Икономическа информатика“.

Беатрис Любенова се отличава с изключително много отличия, награди и стипендии, което е ясно свидетелство за качествата на нейната изследователска работа. До момента не съм срещала докторант с толкова много награди, отличия и стипендии. Някои от основните ѝ награди са:

XIV конкурс "Млад икономист 2018 г.", III награда; Грамота за постигнат отличен успех (6.00) в образователно-квалификационна степен „бакалавър“, присъдена от Академичното ръководство на СА „Д. А. Ценов“, 2017 г.; Грамота за постигнат отличен успех, присъдена от Ректора на СА „Д. А. Ценов“, 2017 г.; XIII конкурс "Млад икономист 2017 г., II награда; XVIII конференция за студентско научно творчество, Бургаски свободен университет, Бургас, 2017 г., II награда; Международно студенческо състезание за финансови аналитики – „CFA Institute Research Challenge 2017“, София, 2017 г. (топ 5); Национална студенческа научна конференция, СА „Д. А. Ценов“, 2016 г., I награда; Грамота за отличен успех в обучението и творчески изяви, присъдена от ръководителя на катедра „Финанси и кредит“, Свищов, 2016 г.; Студентска научна сесия, СА „Д. А. Ценов“, 2016 г., I награда, и много други.

Целта на дисертационния труд на Беатрис Венциславова Любенова е да се изследват регуляторните изисквания във връзка с оценката на риска и капиталовите позиции на банките и застрахователните дружества в условията на регуляторните механизми Basel III и Платежоспособност II.

Целта на труда е декомпозирана в 6 изследователски задачи:

1. Представяне на концепции за същността на риска.
2. Изясняване на особеностите при управлението на риска в банките и застрахователните дружества.
3. Характеризиране на методите за измерване на риска в банковия и застрахователния сектор.
4. Представяне на теоретико-методологичната основа на стрес тестовете и приложението им при управлението на риска в банковия и застрахователния сектор.
5. Характеризиране и сравнение на регуляторните изисквания на Базелските споразумения I, II и III за банковия сектор и на Платежоспособност I и II за застрахователния сектор.
6. Анализиране на ключови показатели за капитала и управлението на риска в кредитните институции и застрахователните дружества.

Изследователската теза на дисертационния труд е: „За постигането на стабилност, предвидимост и платежоспособност на банките и застрахователните дружества в условията на периодични турбуленции на глобалната среда и на динамични промени и трансформации в сектора на финансовите услуги е необходимо постоянно ревизиране, адаптиране и разширяване на регуляторните изисквания при управление на риска. Тази динамика в регуляторната рамка поставя нови предизвикателства пред управлението на застрахователните компании и банките при вземането на адекватни, иновативни и отговорни управленски решения.“

Методологията на изследването включва широк кръг научноизследователски методи като дедуктивния и индуктивния подход, методът на анализа и синтеза, интердисциплинарен подход и статистическият подход при изучаване на масовите явления във финансовия сектор. В процеса на изследването са проучени са проучени и систематизирани публикации на български и чуждестранни автори в областта на финансите, мениджмънта, теория на вероятностите, статистически методи за анализ на вариационни разпределения, за анализ на връзки и зависимости и др. Изчисленията са извършени с помощта на MS Excel.

2. В дисертационния труд е използван подходящ графичен и табличен инструментариум за илюстриране на изложените тези и постановки – общо 29 фигури и 33 таблици.

3. Дисертационният труд на Беатрис Любенова се характеризира с последователност и логичност на разсъжденията. Осъществен е плавен преход между отделните части на труда. Налице е издържаност на научния апарат и съразмерност на отделните три глави в труда.

4. Коректно са използвани и обработени всички емпирични данни, касаещи структурата на собствения капитал и изпълнението на капиталовите изисквания в банковия и в застрахователния сектор.

5. Във връзка с изпълнението на поставените цели и задачи на изследването, докторантката е ползвала множество чуждестранни и български източници по темата. Библиографията включва общо 145 литературни източници, в т.ч. на английски и на български език. Библиографията обаче не е номерирана.

6. Авторефератът отразява точно и ясно написаното в дисертационния труд. Авторефератът е с общ обем от 53 страници.

7. Положително впечатление правят Справката на публикациите на докторантката по темата на труда и Справката за съответствие с националните изисквания по Правилника на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ).

Докторантката има общо 65,00 точки от публикации по темата на дисертационния труд, което значително превишава националния минимален изискуем брой точки.

Докторантката е посочила множество публикации по дисертационния труд – общо 7 публикации, в т.ч. 2 студии, 1 статия, 4 доклада (2, от които самостоятелни и 2 в съавторство), 2 от които на английски език. Прави положително впечатление, че две от публикациите й са в съавторство с научния ѝ ръководител и с други колеги.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд на Беатрис Любенова определено се отличава с важни научни и научно-приложни приноси. Те са представени обаче доста подробно и имат характер по-скоро на постигнати научни резултати. Според мен те могат да се представят в синтезиран вид по следния начин:

1. Изведена е авторова интерпретация на регуляторната рамка в банковия и застрахователния сектор, с откроени специфични особености и различия при управлението на риска в двата сектора.
2. Изяснени са същността, ролята, значимостта и различията в регуляторните изисквания на Базелските споразумения I, II и III за банковия сектор и на Платежоспособност I и II за застрахователния сектор, предвид на техните уникални характеристики и рискови профили.
3. Изяснени са приликите и разликите между Базелските стандарти в банковата индустрия и директивите Платежоспособност в застрахователната индустрия на базата на извършен исторически и сравнителен анализ на тяхната еволюция, като са изведени и обосновани три ключови компонента, описващи регуляторното въздействие – обхват на прилагане, изисквания за приемливост на собствения капитал и концепция за управлението на риска.
4. Извършен е институционален анализ на ролята и мястото на управлението на риска в банковия и застрахователния сектор.
5. Проведено е авторово емпирично изследване с конструирани редица единични и множествени регресионни модели за оценка на ключови показатели за управлението на риска, структурата на собствения капитал и изпълнението на капиталовите изисквания на банките и застрахователните дружества, с изведени факторни влияния и обосновани причинно-следствени връзки и зависимости.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд:

Към дисертационното изследване на Беатрис Любенова имам незначителни препоръки, които в никакъв случай не омаловажават достойнствата на труда й:

1. Възможно е съкращение на отделни части в труда като например точка 1.2. на Глава 2, която би могла да намери място в Глава първа, например при анализа на особеностите на управлението на риска в банковия и застрахователния сектор.
2. Трудът би спечелил, ако прегледът на специализираната литература по темата бе обособен в отделна точка в Глава първа. Така по-ясно би станало на читателя систематизирането на съществуващите теоретични и емпирични изследвания по тази актуална проблематика.
3. Трудът и авторефератът се нуждаят от цялостна граматическа редакция. Правят впечатление неправилно сложени пълни и непълни членове, запетайки, грешни думи, и т.н.

Към докторантката имам следния въпрос:

Достатъчно ли е следването на най-високите пруденциални регулатии, за да се постигне висока устойчивост и стабилност на банките и застрахователните дружества, и да се понижат рисковете пред банковия и застрахователния сектор?

V. Обобщено заключение и становище.

Дисертационното изследване е посветено на особено важен финансов проблем и представлява интерес както от научна, така и от практическа гледна точка за банковата и застрахователната сфера. Направените изводи изразяват собствената позиция на докторантката. Поради това давам категорично своята *положителна оценка* на проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд и

автореферат, и предлагам на почитаемото научно жури да *присъди* образователната и научна степен „доктор“ на Беатрис Венциславова Любенова по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“ в катедра „Финанси и кредит“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Дата: 19.08.2023 г.

Рецензент:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)